
OSOBNÍ ZPRÁVY

Prof. MUDr. Karol Matulay, milovník ľudí, prírody, ruží a tenisu Sto let od narodenia

Narodil sa 11. októbra 1906 v Rajci nad Rajčiankou v učiteľskej rodine. Jeho otec hrával na organe a matka mu spievala slovenské piesne. Sám na konzervatóriu študoval husle. Ďalej chcel ísť na architektúru, ale matka mu navrhla štúdium medicíny na Lekárskej fakulte UK v Bratislave, ktorá fungovala už päť rokov. Tam ho zaujala najskôr chirurgia a interná medicína, aby nakoniec dal prednosť neurológii a psychiatrii. Svoje organizačné schopnosti už počas štúdia uplatnil v „Spolku slovenských medikov“, kde sa v roku 1929–1930 stal jeho predsedom. Mal ešte jednu lásku a tou bolo detské lekárstvo. Rozvinul ju po svojej päťdesiatke a sprevádzala ho až do smrti.

V roku 1930 nastúpil na „Kliniku pre choroby nervové a duševné“ v Bratislave ako neplatený sekundárny lekár. V tom čase ešte psychiatrické oddelenia na Slovensku neexistovali, prvé vznikali až v r. 1931-1932 pri nemocniciach v Nitre, Trenčíne a Levoči. Liečebné prostriedky boli obmedzené. Na začiatku svojej profesionálnej dráhy musel pokračovať nečinných pacientov, ležiacich na chodbách. Preto postupne cielavedomo menil tento pre neho osobne neprijateľný stav, inšpiráciu hľadal v zahraničí. V roku 1932 publikoval „Liečenie horúčkou“. V roku 1936 po návrate z vojenskej služby dostal miesto asistenta a začal študovať psychiatriu. V tom čase navštívil v Nemecku v Guterslohu psychiatra Hermanna Simona, ktorý vybudoval a viedol tisíc lôžkový psychiatrický ústav. Tam sa oboznámil prakticky s liečbou prácou, o ktorej vedel iba z literatúry a bola využívaná iba v liečebniach. Potom na Bratislavskej klinike zaviedol prácu v dielňach s krosnami a stolmi na vyšívanie a domáce práce, vrátane opráv bielizne pre celú nemocnicu. Zrušil používanie kovových

ešusov a zaviedol stolovanie s obrusmi a taniermi. Získaval poznatky najmä od videnských neuro-psychiatrov, ktorí boli bližšie ako nemeckí a švajčiarski. V roku 1938 požiadal o habilitáciu s prácou „Priamy postoj u človeka“. Riešila vývinovú neurofyziologickú otázku s vplyvom vestibulárneho aparátu na tonus vzpriamenia. Mobilizácia v Československu v tom roku zabránila jej uverejneniu, nakoľko pred vydaním včas nestihol spracovať cudzojazyčné rezumé, a preto ju vlastným nákladom vydal až pred svojou deväťdesiatkou v roku 1996.

Bol habilitovaný a stal sa prvým slovenským profesorom psychiatrie a viedol počas druhej svetovej vojny Bratislavskú kliniku. Na Slovensku zaviedol aj elektrokonvulzívnu liečbu. Zaslúžil sa aj o vybudovanie Psychiatrickej liečebne pre chronických pacientov vo Veľkých Levároch, špecializovanej na ich rehabilitáciu. Po skončení vojny bol nútený odísť z funkcie prednostu psychiatrickej a neurologickej kliniky aj z funkcie profesora na Lekárskej fakulte Slovenskej univerzity (Univ. Komenského). Pracoval na psychiatrickej ambulancii vo sv. Juri pri Bratislave.

Od roku 1947 pracoval v Psychiatrickej nemocnici v Pezinku, ktorá sa vtedy volala „Štátny liečebný ústav pre choroby mozgu“. V bývalých železových kúpeľoch k pôvodnému mužskému oddeleniu, kde ošetrovatelov robili vinohradnícki robotníci, na jeho návrh majiteľ zrekonštruoval bývalé maštale pre kone a zriadil tam ďalší pavilón pre ženy. V tom čase prevažovali pacienti s dlhotrvajúcou schizofréniou, preto používal liečbu elektrokonvulziami, kardiazolovými a inzulínovými šokmi, ale najmä liečbu prácou, ktorú posúval na vyššiu úroveň. Svedčí o tom jeho malá monografia „Liečba prácou“. Budovanie ústavu pokračovalo a v roku 1950 bol už počet lôžok 350.

V roku 1956 v duchu myšlienok sociálnej psychiatrie zahájil v Pezinku tradíciu „Pinelových hier“. K prvým dvom začínajúcim zariadeniam Pezinku a Veľkým Levárom súťažiacim v športe sa postupne pridávali ostatné psychiatrické zariadenia zo Slovenska aj Čiech a Moravy. Tieto desiatky rokov uskutočňované súťaže boli obohatené kultúrnym programom a boli vyvrcholením systematického celoročného rehabilitačného úsilia. Okrem pacientov si pri tej príležitosti vymieňali odborné skúsenosti z liečby zdravotníci a rehabilitační pracovníci, ktorí tak boli motivovaní pre

prácu s pacientmi a posúvali ju na stále vyššiu odbornú úroveň. V roku 1961 sa už v Pezinku niektoré oddelenia stali otvorenými.

V roku 1965 dostal príležitosť vybudovať psychiatrickú kliniku v Martine. Od roku 1967 bol menovaný jej prednostom. Na nej sa usiloval o komplexnú neuropsychiatrickú liečbu dospelých aj detských psychiatrických pacientov. Poriadal semináre pre psychiatrické zariadenia v Žilinskom kraji a okrem rehabilitačných a resocializačných aktivít podporoval v kraji aj snahy o uplatnenie psychoterapeutických metód v liečba na psychiatrii.

Svoju neuropsychiatrickú orientáciu uplatnil aj v „Lige proti epilepsii“, venoval pozornosť EEG. Neskôr, v roku 1980, bol spoluzakladateľom „Združenia pre pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím“ a stal sa jeho čestným predsedom. Organizoval odborné medzinárodné podujatia s témou „Mentálna retardácia“ a vydal aj monografiu „Mentálna retardácia“.

Od roku 1990 nesie jeho meno „Ústav sociálnej starostlivosti pre mentálne postihnutú mládež“ na Lipského ulici. V ňom sa stále cielene používa liečba prácou. Len niekoľko týždňov pred definitívnym odchodom zo života v ňom odštartoval súťaž na „Deň detí“.

V roku 1992 v Bratislave v spolupráci s „Det-

skou klinikou na Kramároch“ založil pracovisko pre rannú diagnostiku a terapiu, vrátane doporučení pre rodičov mentálne postihnutých detí, kde pracoval až do konca svojho života.

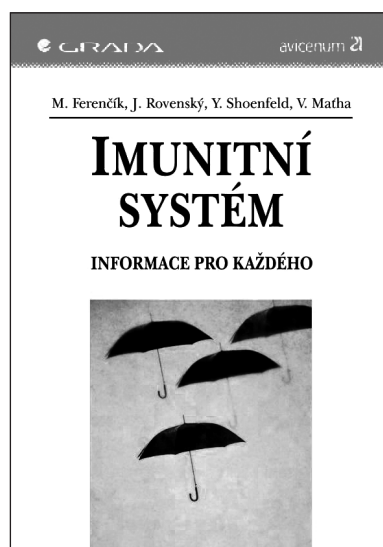
Od roku 1998 nesie jeho meno aj Psychiatrická nemocnica v Kremnici, ktorá má vďaka jeho žiakom moderné resocializačné oddelenie a je aj jedným z troch modelových zariadení pre dlhodobú zdravotne sociálnu starostlivosť o psychiatrických pacientov.

Je čestným občanom mesta Rajec. Rodinu si založil v roku 1939 a aj v jeho potomstve ostala láska k medicíne. Jeho žiakom dodnes znejú v ušiach slová, komentujúce stručne vlastnú životnú anabázu: „**Velakrát oplúvaný, velakrát oblizovaný**“. Vždy vedel prijímať pokorne, bez reptania, najskôr nepriazeň doby, neskôr ťažkosti prichádzajúce s vekom.

Aj po sto rokoch od narodenia žije v srdciach a myšliach svojich blízkych, bývalých pacientov, kolegov i žiakov ako láskavý, rozvážny, prijímajúci a rozdávací, vytrvalý inšpirátor slobodného života. Zaslúži si žiť aj v činoch všetkých, čo ho pamätajú. Odišiel spomedzi nás 20. júna 2004.

S láskou a úctou

*PhDr. Jindřich Cupák
Prim. MUDr. Peter Vážny*

IMUNITNÍ SYSTÉM

M. Ferenčík, J. Rovenský, Y. Shoenfeld, V. Matha

Překlad skvěle napsané knihy slovenského autorského kolektivu (předmluvu napsala prof. MUDr. J. Bartůňková, DrSc.). Publikace je přínosem pro odborníky i laiky – je určena zejména studentům středoškolského i vysokoškolského studia, laborantům, medikům, farmaceutům, biochemikům, biologům a samozřejmě lékařům. Tato učebnice má leccos navíc, co v existujících českých imunologiích dosud nezaznělo: jsou zařazeny kapitoly o prionózách, o imunotoxikologii, o vztazích nervového, endokrinního a imunitního systému. To jsou okruhy, kterým se většina autorů pro náročnost obvykle vyhýbá. Kniha by rozhodně neměla chybět ve Vaší knihovničce.

Vydala Grada Publishing v roce 2005. ISBN 80-247-1196-6, kat. číslo 1400, 170 x 230, brož. vazba, 240 str., cena 345 Kč.

Objednávku můžete poslat na adresu: Nakladatelské a tiskové středisko ČLS JEP, Sokolská 31, 120 26 Praha 2, fax: 224 266 226, e-mail: nts@cls.cz